

De belangrijkste aandachtspunten op een rij

Hygiëne in de huisartsenpraktijk

Een effectief infectiepreventiebeleid helpt het aantal zorginfecties te reduceren. Ook is infectiepreventie een belangrijk onderdeel van de praktijkaccreditatie. *Huisarts in praktijk* zet de belangrijkste aandachtspunten en tips op een rij.

Tekst Mark van Seggelen • Foto Yon Gloude-mans

Ziekenhuizen gebruiken de richtlijnen van de landelijke Werkgroep InfectiePreventie (WIP) al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw voor de preventie van infecties en besmettingen. Sinds vier jaar heeft de WIP voor de huisartsenpraktijk ook infectiepreventie-richtlijnen opgesteld. Met deze richtlijnen kunnen gezondheidsrisico's voor de patiënt worden verminderd. Naar verwachting worden de richtlijnen dit jaar herzien. Als huisartsen niet voldoen aan de praktijkaccreditatie voor hygiëne zijn er meestal slechts een paar eenvoudige veranderingen die ze moeten aanbrengen. Soms is een grote investering noodzakelijk om tot verbetering te komen.

Sterilisatie

Er is een onderscheid tussen kritisch instrumentarium en niet-kritisch instrumentarium. Onder kritisch instrumentarium vallen onder meer instrumenten voor kleine chirurgische ingrepen, naaldvoerder, scherpe lepel, oogboortjes, speculum en uterussonde en katheters. Ook vloeistoffen die rechtstreeks in contact komen met steriele weefsels of organen, vallen onder kritisch instrumentarium. Draag bij kritisch instrumentarium die handmatig worden gereinigd een plastic schort, handschoenen en een spatbril. Borstel zoveel mogelijk onder het water-

oppervlak, dat voorkomt spetteren en spatten.

Onder niet-kritisch instrumentarium valt onder meer de oorspuit. Deze dient wel gedesinfecteerd te worden na gebruik bij een patiënt met otitis externa. Machinale reiniging van de reflexhamer en verbandschaar door middel van een medische afwasmachine of een ultrasoon reiniger verdient altijd de voorkeur boven handmatige reiniging. Een stethoscoop kan afgedaan worden met een doekje met alcohol. De keelspiegel valt onder semi-kritisch instrumentarium.

Sterilisatieapparatuur

De manier van verpakken en bewaren van instrumenten is van zeer groot belang. Hechnaden van de verpakking dienen hermetisch gesloten te zijn, de instrumenten moeten stofvrij en vochtvrij bewaard worden en de verpakking moet van een inpakdatum en houdbaarheidsdatum worden voorzien. Leg de verpakking nooit op een vochtige plaats.

Bewaar de verpakte materialen in de volgorde van het first-in-first-out principe. De houdbaarheid van gesteriliseerde instrumenten is afhankelijk van de wijze van opslag en de conditie van de verpakking. Wanneer de instrumenten zo zijn opgeslagen dat de verpakking volledig intact blijft, is de houdbaarheid 1 jaar.

Voorafgaand aan steriliseren is het noodzakelijk om de instrumenten te reinigen met een enzymenoplossing. Bewaar de gebruikte apparaten in een aparte bak, en niet in de wastafel. Gebruikte instrumenten moeten, in afwachting van sterilisatie, nat worden bewaard (in een eiwitoplossend bewaarmiddel).

Steriliseer de instrumenten in een stoomautoclaf (stoomsterilisatoren) en niet in een heteluchtoven. Heteluchtovens zijn minder betrouwbaar dan stoomsterilisatoren. Bovendien kan het instrumentarium in een heteluchtoven verkleuren en bot worden.

Ook kunnen de instrumenten gaan aan-koeken. Door dit aancoeken ontstaat een

BEHANDELING NIET-DISPOSABLE INSTRUMENTARIUM NA GEBRUIK

Kwalificatie	Voorbeelden	Instrument was	Wijze van decontaminatie
		in contact met	
Niet-kritisch instrumentarium	Oorspuit, reflexhamer, stethoscoop en verbandschaar	Intacte huid	Alleen reinigen en goed drogen
Semi-kritisch instrumentarium	Keelspiegel	Slijmvliezen	Reinigen, desinfecteren en goed drogen
Kritisch instrumentarium	Naaldvoerder, scherpe lepel, oogboortjes, speculum, uterussonde en katheters	Niet-intacte huid of slijmvliezen, steriele lichaamsholten	Reinigen, steriliseren en goed drogen

film bestaande uit eiwitten, waardoor de instrumenten niet meer te steriliseren zijn.

Persoonlijke hygiëne

Het spreekt voor zich dat goede persoonlijke hygiëne bijdraagt aan infectiepreventie in de huisartsenpraktijk. Draag geen ring, armband of horloge tijdens het verzorgen van wonden of het verrichten van ingrepen en gebruik beschermende kleding. Tijdens het verrichten van ingrepen waarbij huid of slijmvlies zijn doorbroken, wordt kleding met korte mouwen gedragen, waardoor een goede handhygiëne mogelijk is.

Bij het wassen met water en zeep, blijven micro-organismen aanwezig

Desinfecteer de handen met alcohol 70%. Bij het wassen met water en zeep, blijven micro-organismen aanwezig. Ook dienen alle huisartsen en medewerkers gevaccineerd te zijn tegen hepatitis B.

Wanneer een huisarts of een medewerker een infectie heeft, bijvoorbeeld diarree, kan deze een besmettingsbron zijn voor patiënten en collega's. Daarom moet bij bepaalde infecties worden afgezien van het zelf behandelen van patiënten.

Desinfectie

Bij desinfectie wordt het aantal micro-organismen (bacteriën, schimmels of virussen) op levenloze oppervlakken en op intacte huid en slijmvlies, tot een aanvaardbaar geacht niveau verminderd. Desinfectie dient beperkt te blijven tot situaties waarin steriliteit niet vereist is, bijvoorbeeld wanneer ergens bloed op is gespat of bij besmetting met materiaal waarin bloed zichtbaar is.

Thermische desinfectie verdient de voorkeur. Dit gebeurt met water met een temperatuur van 65 tot 100°C of met stoom. Als oppervlakken en artikelen niet bestand zijn tegen hoge temperaturen, kies dan voor chemische desinfectie.

Zowel thermische als chemische desinfectie dient altijd te worden voorafgegaan door reiniging.

Wettelijk toegestane desinfectantia

- Alcohol 70%

Voor desinfectie van huid en handen, en voor desinfectie van kleine oppervlakken en voorwerpen, wordt alcohol 70% gebruikt.

- Chloorpreparaten

Ook kan voor oppervlaktedesinfectie 250 ppm chloor gebruikt worden. Voor oppervlakken die verontreinigd zijn met bloed of andere met bloed verontreinigde lichaamsvloeistoffen wordt 1000 ppm chloor gebruikt (250 ppm = 0,025% en 1000 ppm = 0,1% vrij chloor). Echter alvorens met chloor of alcohol te desinfecteren moeten de oppervlakken eerst huishoudelijk ge-

reinigd worden, laat men deze stap achterwege dan werkt de desinfectie niet. Chloorhexidine (0,5%) in alcohol 70% Gebruik voor desinfectie van de huid chloorhexidine (0,5%) in alcohol 70%. Let bij alle huiddesinfectantia op de uiterste gebruiksdatum.

Cryotechniek

Virussen zoals hepatitis B, HIV en het humaan papillomavirus (HPV), kunnen in de zeer koude stikstof niet groeien, maar wel overleven. Wattenstokjes mogen daarom slechts eenmaal in de vloeibare stikstof worden gedoopt.

Naalden

Bewaar naalden in een naaldencontainer. Volle naaldencontainers worden beschouwd als chemisch afval. Zij moeten ingeleverd worden bij de depots voor chemisch afval in apotheek of ziekenhuis.

Laboratoriumwerkzaamheden

Desinfecteer de laboratoriumtafel aan het eind van elke werkdag met alcohol 70%. Bij zichtbare verontreiniging van de tafel moet deze eerst worden gereinigd. Wanneer de laboratoriumtafel tijdens het werk zichtbaar met biologisch materiaal is verontreinigd, wordt de tafel direct gereinigd en gedesinfecteerd met alcohol 70%.

Materialen zoals glazen centrifugebuisjes, dienen net zo gereinigd te worden als het instrumentarium. Lever scherpe voorwerpen, zoals injectienaalden, afgeknipte capillairen, scalpels, objectglaasjes en bloedbuizen in bij de depots voor chemisch afval. ■

Met dank aan Ron Hendrix, die workshops geeft aan huisartsen over hygiëne. Hij is arts en medisch microbioloog in Medisch Spectrum Twente en werkzaam op het Laboratorium Microbiologie Twente Achterhoek

Huisartsen kunnen contact opnemen met een ziekenhuishygiënist of de VHIG: www.vhig.nl. De onafhankelijke stichting DOKh ondersteunt de huisartsenpraktijk met onder meer nascholingshygiëne en HHG praktijkaccreditatie: www.dokh.nl

HANDREIKING PATIËNTVEILIGHEID

In de nieuwe LHV-handreiking *Patiëntveiligheid in de huisartsenzorg* staan de risicogebieden in de huisartsenzorg opgenomen, gebaseerd op het NIVEL-onderzoek naar patiëntveiligheid in de eerste lijn in Nederland.

De lijst met risicogebieden is opgesteld als voorlopige invulling van patiëntveiligheid aspecten, zodat het in de praktijk houvast geeft om risico's te voorkomen. De risicolijst is uitgewerkt naar beschikbare normen, standpunten, richtlijnen en mogelijkheden voor (bij)scholing c.q. geaccrediteerde cursussen. In onderstaand schema is het risicogebied 'infectie' uitgewerkt voor de huisartspraktijk en de huisartsenpost.

HA = huisarts
DA = doktersassistent/ triage-assistent
POH = praktijkondersteuner
Man/Co = manager/coördinator
APO = apotheek

PRAKTIJK	INFECTIE						
	<ul style="list-style-type: none"> infectiepreventie (handhygiëne, naaldenbeleid) immunisatie melden van infectieziekten <p>Hoewel de incidentie voor infecties klein is, zijn de gevolgen groot en is slordigheid bij infectiepreventie maatschappelijk onacceptabel. Ook is er vaak sprake van niet gepaste zuinigheid. Zonder handschoenen kan ook, gaat nu eenmaal niet op. Patiëntveiligheid en hulpverlenersveiligheid gaan hier hand in hand.</p>						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Richtlijnen, normen, standpunten</th> <th>Aanknopingspunten bij uitvoering</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> Man/Co HA POH DA </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> WIP-richtlijn 'Infectiepreventie in de huisartsenpraktijk' (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl, www.wip.nl). Richtlijn prikaccidenten (RIVM). Richtlijnen Accidenteel bloedcontact m.b.t. prik- en bijtaccidenten (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl, www.wip.nl). Landelijke Coördinatiestructuur Infectieziektenbestrijding (LCI, www.artsennet.nl). Richtlijn Reiniging, desinfectie en sterilisatie in de openbare gezondheidszorg (RIVM, www.artsennet.nl). </td> <td> Leidraad voor infectiepreventie in de huisartspraktijk (NHG) Scholing Programma 'Leidraad voor infectiepreventie in de huisartspraktijk'. Geaccrediteerde cursus "Hygiëne in de huisartsenpraktijk" (NVDA). </td> </tr> </tbody> </table>	Richtlijnen, normen, standpunten	Aanknopingspunten bij uitvoering	Man/Co HA POH DA		WIP-richtlijn 'Infectiepreventie in de huisartsenpraktijk' (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl , www.wip.nl). Richtlijn prikaccidenten (RIVM). Richtlijnen Accidenteel bloedcontact m.b.t. prik- en bijtaccidenten (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl , www.wip.nl). Landelijke Coördinatiestructuur Infectieziektenbestrijding (LCI, www.artsennet.nl). Richtlijn Reiniging, desinfectie en sterilisatie in de openbare gezondheidszorg (RIVM, www.artsennet.nl).	Leidraad voor infectiepreventie in de huisartspraktijk (NHG) Scholing Programma 'Leidraad voor infectiepreventie in de huisartspraktijk'. Geaccrediteerde cursus "Hygiëne in de huisartsenpraktijk" (NVDA).
Richtlijnen, normen, standpunten	Aanknopingspunten bij uitvoering						
Man/Co HA POH DA							
WIP-richtlijn 'Infectiepreventie in de huisartsenpraktijk' (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl , www.wip.nl). Richtlijn prikaccidenten (RIVM). Richtlijnen Accidenteel bloedcontact m.b.t. prik- en bijtaccidenten (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl , www.wip.nl). Landelijke Coördinatiestructuur Infectieziektenbestrijding (LCI, www.artsennet.nl). Richtlijn Reiniging, desinfectie en sterilisatie in de openbare gezondheidszorg (RIVM, www.artsennet.nl).	Leidraad voor infectiepreventie in de huisartspraktijk (NHG) Scholing Programma 'Leidraad voor infectiepreventie in de huisartspraktijk'. Geaccrediteerde cursus "Hygiëne in de huisartsenpraktijk" (NVDA).						

HAP	INFECTIE						
	<ul style="list-style-type: none"> infectiepreventie (handhygiëne, naaldenbeleid) immunisatie melden van infectieziekten 						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Richtlijnen, normen, standpunten</th> <th>Aanknopingspunten bij uitvoering</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> Man/Co HA POH DA </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> De huisartsenpost heeft voor hygiëne en infectiepreventie een werkwijze vastgesteld en geïmplementeerd waarnaar gehandeld wordt. (HKZ-Huisartsendienstenstructuren). Geldende ziekenhuisrichtlijnen voor huisartsenposten gevestigd in ziekenhuizen (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl, www.wip.nl) </td> <td> Leidraad Infectiepreventie op de Huisartsenpost, inclusief Implementatietips (VHN). Scholing Interne scholing huisartsenpost. </td> </tr> </tbody> </table>	Richtlijnen, normen, standpunten	Aanknopingspunten bij uitvoering	Man/Co HA POH DA		De huisartsenpost heeft voor hygiëne en infectiepreventie een werkwijze vastgesteld en geïmplementeerd waarnaar gehandeld wordt. (HKZ-Huisartsendienstenstructuren). Geldende ziekenhuisrichtlijnen voor huisartsenposten gevestigd in ziekenhuizen (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl , www.wip.nl)	Leidraad Infectiepreventie op de Huisartsenpost, inclusief Implementatietips (VHN). Scholing Interne scholing huisartsenpost.
Richtlijnen, normen, standpunten	Aanknopingspunten bij uitvoering						
Man/Co HA POH DA							
De huisartsenpost heeft voor hygiëne en infectiepreventie een werkwijze vastgesteld en geïmplementeerd waarnaar gehandeld wordt. (HKZ-Huisartsendienstenstructuren). Geldende ziekenhuisrichtlijnen voor huisartsenposten gevestigd in ziekenhuizen (Stichting Werkgroep Infectie Preventie, www.artsennet.nl , www.wip.nl)	Leidraad Infectiepreventie op de Huisartsenpost, inclusief Implementatietips (VHN). Scholing Interne scholing huisartsenpost.						

Geïnteresseerden kunnen de handreiking bij de LHV bestellen via e-mail lhv@lhv.nl

Download de handreiking *Patiëntveiligheid* op www.lhv.nl